

Проект „Низько-вуглецеві можливості для індустріальних регіонів України”

Світовий і французький досвід розробки проектів уловлювання й геологічного зберігання діоксиду вуглецю (частина 1)

Орельєн Лєне, Бюро геологічних і гірничорудних досліджень (Франція)

Микола Шеставін, Донецький національний університет

Освітня сесія – 14-15.09.2011 р.

Проект фінансується
Європейським Союзом

Проект реалізується
Донецьким національним
університетом (Донецьк, Україна)

Партнер проекту:
Бюро геологічних і гірничорудних
досліджень (Орлеан, Франція)

Кругообіг CO₂ у природі

© BRGM im@gé

Проект фінансується
Європейським Союзом

Проект реалізується
Донецьким національним
університетом (Донецьк, Україна)

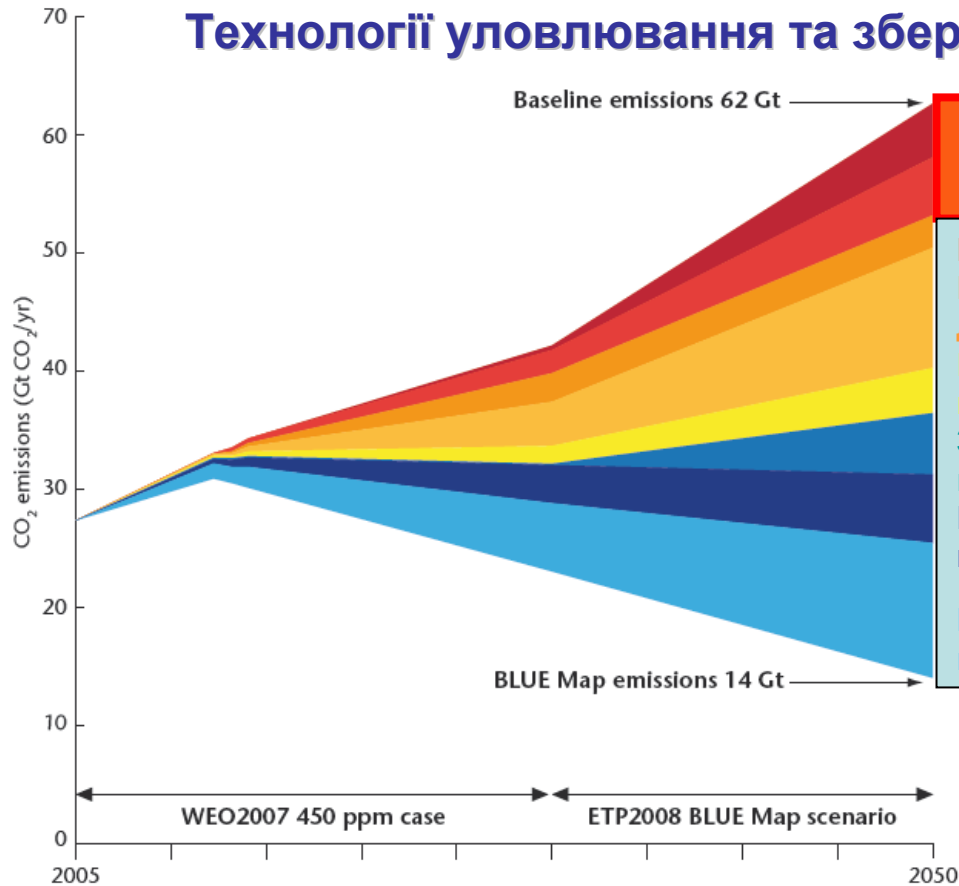

Партнер проекту:
Бюро геологічних і гірничорудних
досліджень (Орлеан, Франція)

Скорочення в 2 рази викидів CO₂ з 2005 р. по 2050 р. з метою запобігання збільшення температури на 2 - 2,4 ° C

Технології уловлювання та зберігання вуглецю (ТУЗВ)

Застосування ТУЗВ в індустрії – 9 %
Застосування ТУЗВ в енергетиці – 10 %

Впровадження ядерної енергетики – 6 %
Впровадження поновлюваних джерел енергії – 21 %
Підвищення ефективності генерації енергії – 7 %
Зменшення використання викопного палива – 11 %
Підвищення ефективності генерації енергії – 12 %
Підвищення ефективності використання палива – 24 %

Source: IEA, *Energy Technology Perspectives* (2008a).

Проект фінансується
Європейським Союзом

Проект реалізується
Донецьким національним
університетом (Донецьк, Україна)

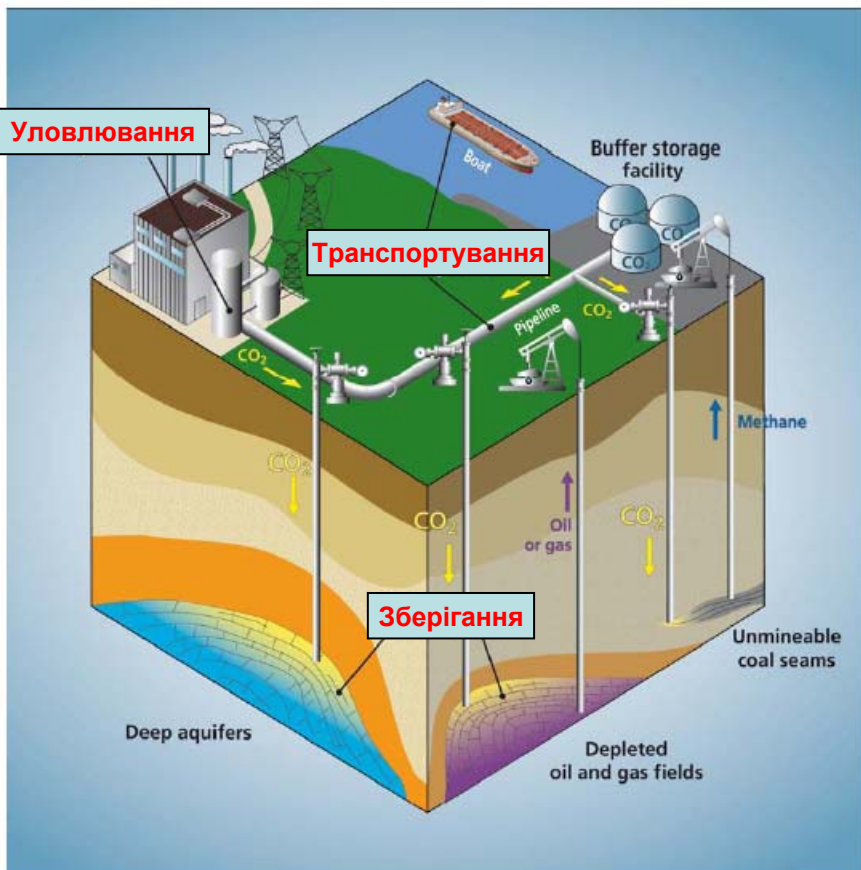

Партнер проекту:
Бюро геологічних і гірничорудних
досліджень (Орлеан, Франція)

Схеми процесів уловлювання і геологічного зберігання CO₂

3 етапи процесів:

3 варіанти уловлювання:

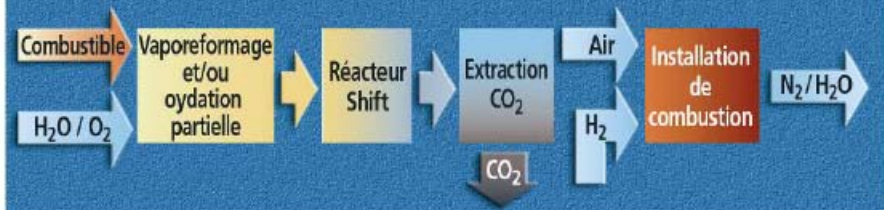
Після спалювання

Кисневе спалювання

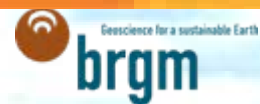
Уловлювання до спалювання

Проект фінансується
Європейським Союзом

Проект реалізується
Донецьким національним
університетом (Донецьк, Україна)

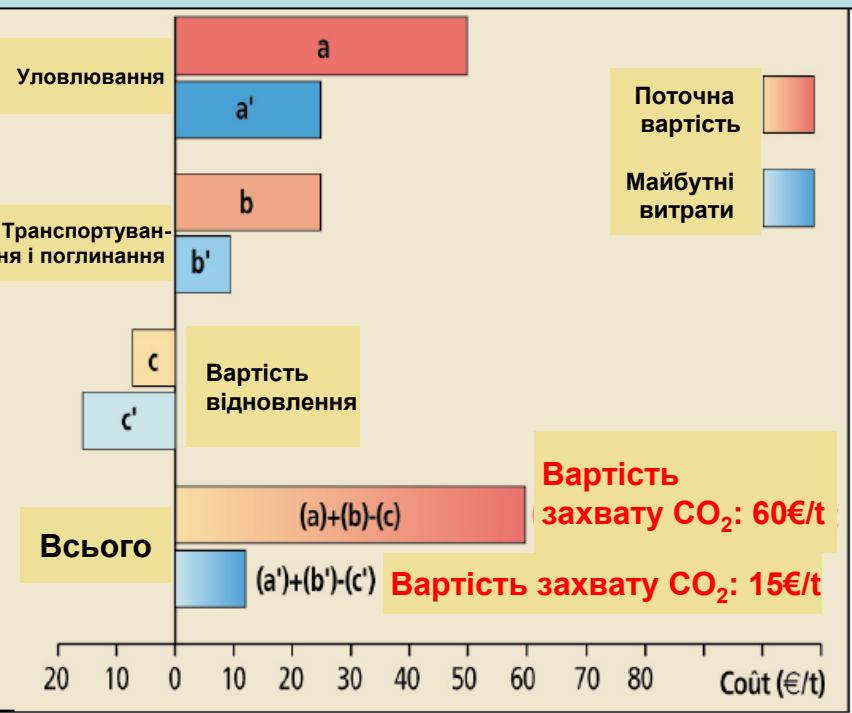

Партнер проекту:
Бюро геологічних і гірничорудних
досліджень (Орлеан, Франція)

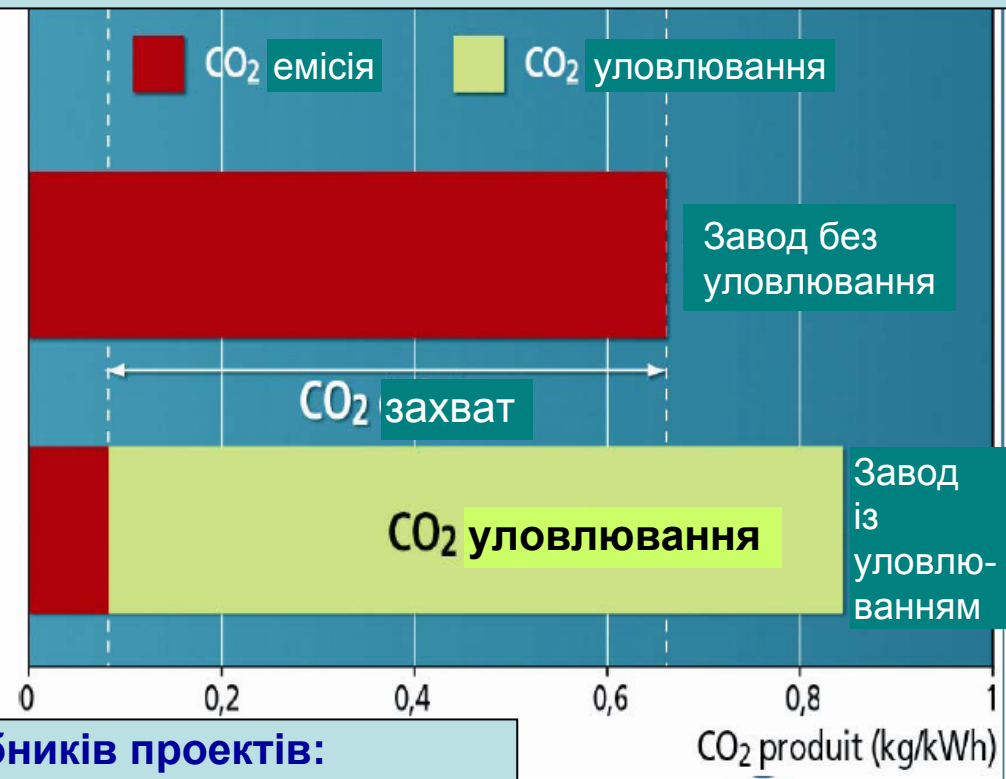

Оцінки вартості та ефективності процесів уловлювання і геологічного зберігання CO₂

Вартість

Ефективність

Рекомендації BRGM для розробників проектів:
 > Уловлювати 90% викидів від стаціонарних джерел
 > Знижувати витрати захвату CO₂ з 60 до 15 € / т

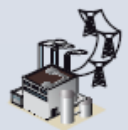
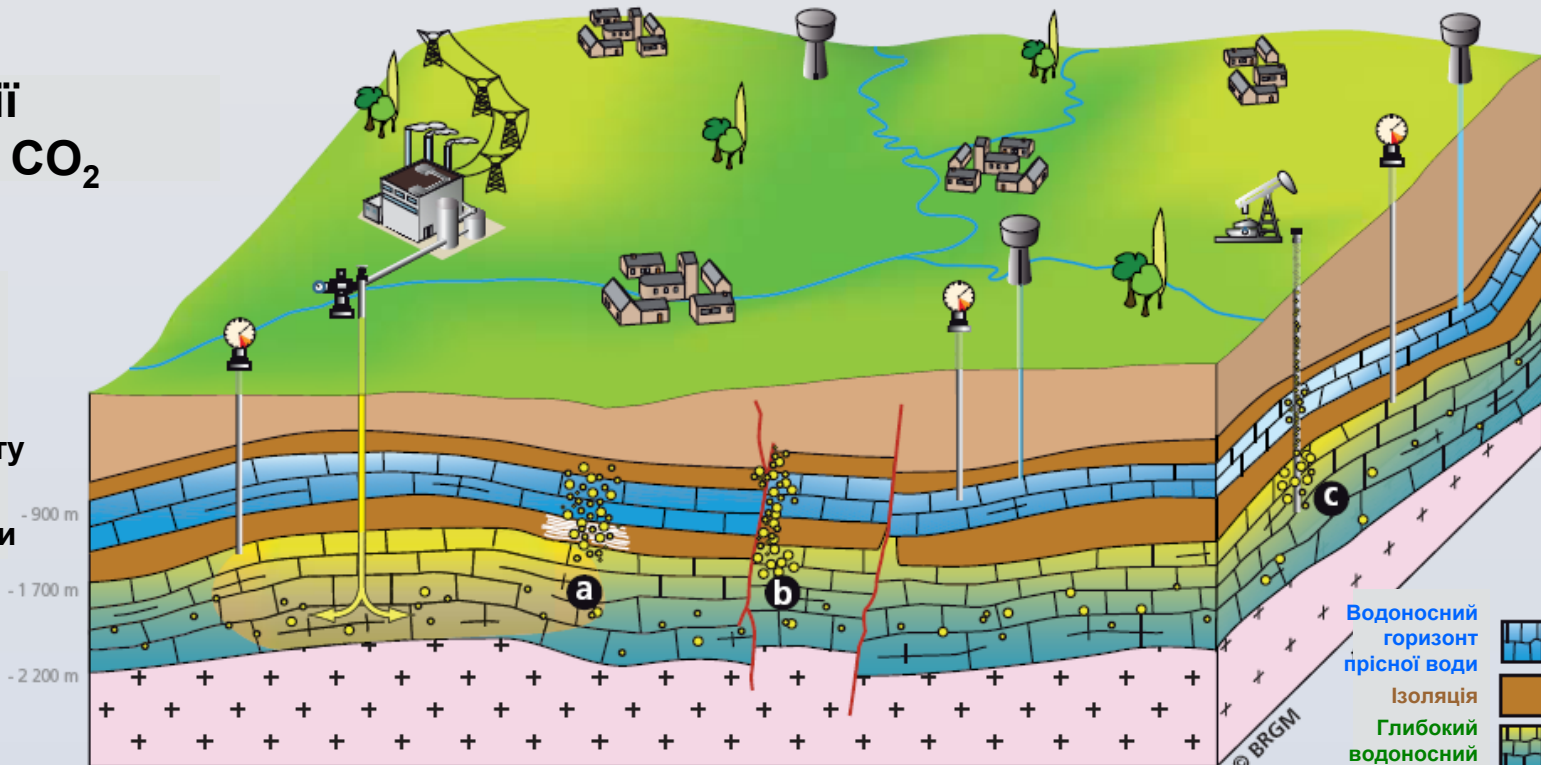

Оцінка ризиків 3-х сценаріїв міграції CO₂

Сценарії міграції CO₂

- a** Витоки в результаті порушення ущільнення кришка горизонту
- b** Витоки через існуючі розломи
- c** Витоки через занедбану свердловину

Підприємство, що виробляє і уловлює CO₂

Свердловина, через яку уприскується CO₂

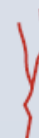
Спостережна свердловина

Свердловина від колишнього видобутку нафти чи газу

Свердловина для забору питної води

Геологічні розломи

Розподіл CO₂ у сховищі

Проект фінансується
Європейським Союзом

Проект реалізується
Донецьким національним
університетом (Донецьк, Україна)

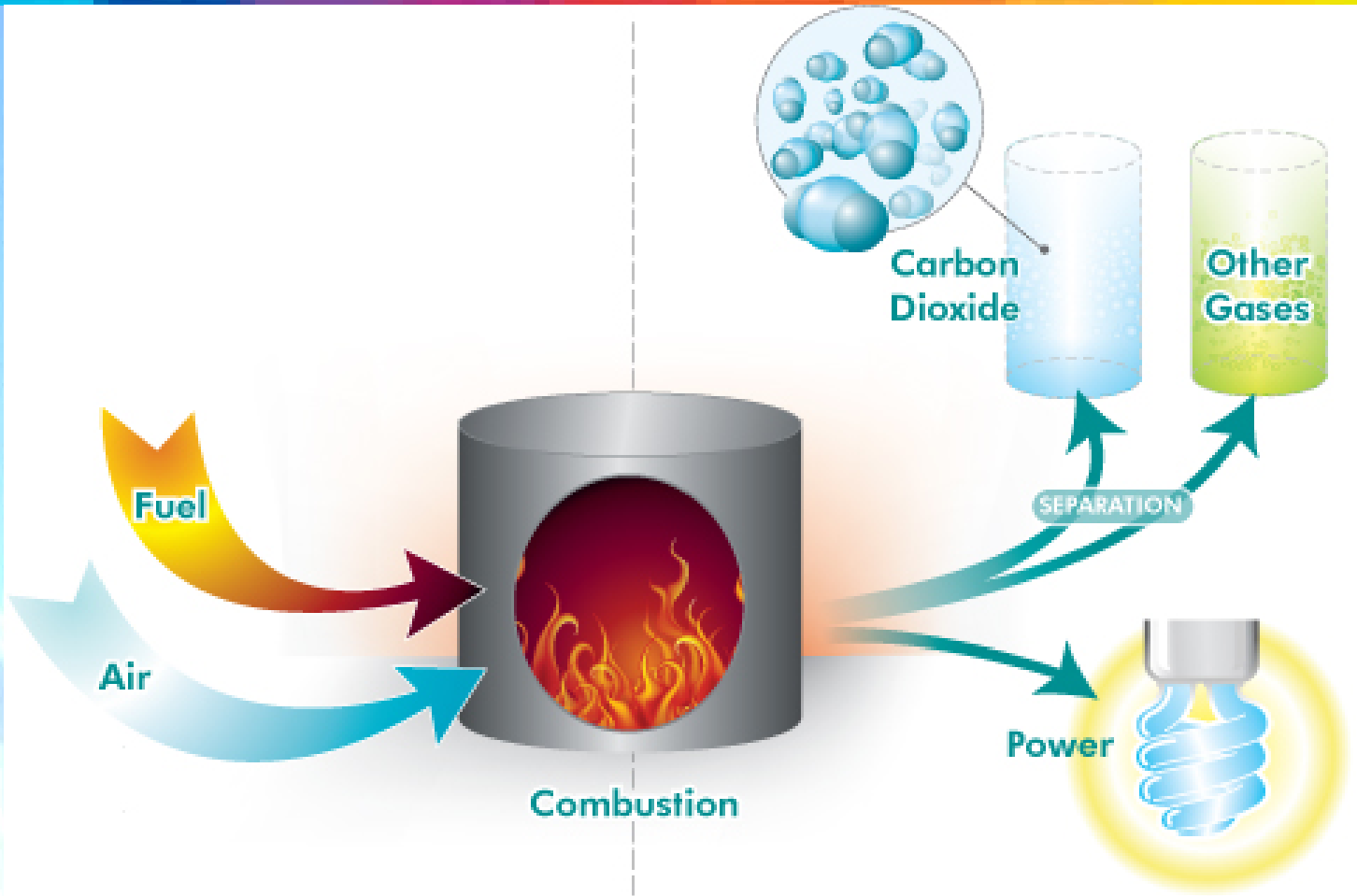

Geoscience for a sustainable Earth
brgm

Партнер проекту:
Бюро геологічних і гірничорудних
досліджень (Орлеан, Франція)

Уловлювання CO₂ після спалювання палива

Проект фінансується
Європейським Союзом

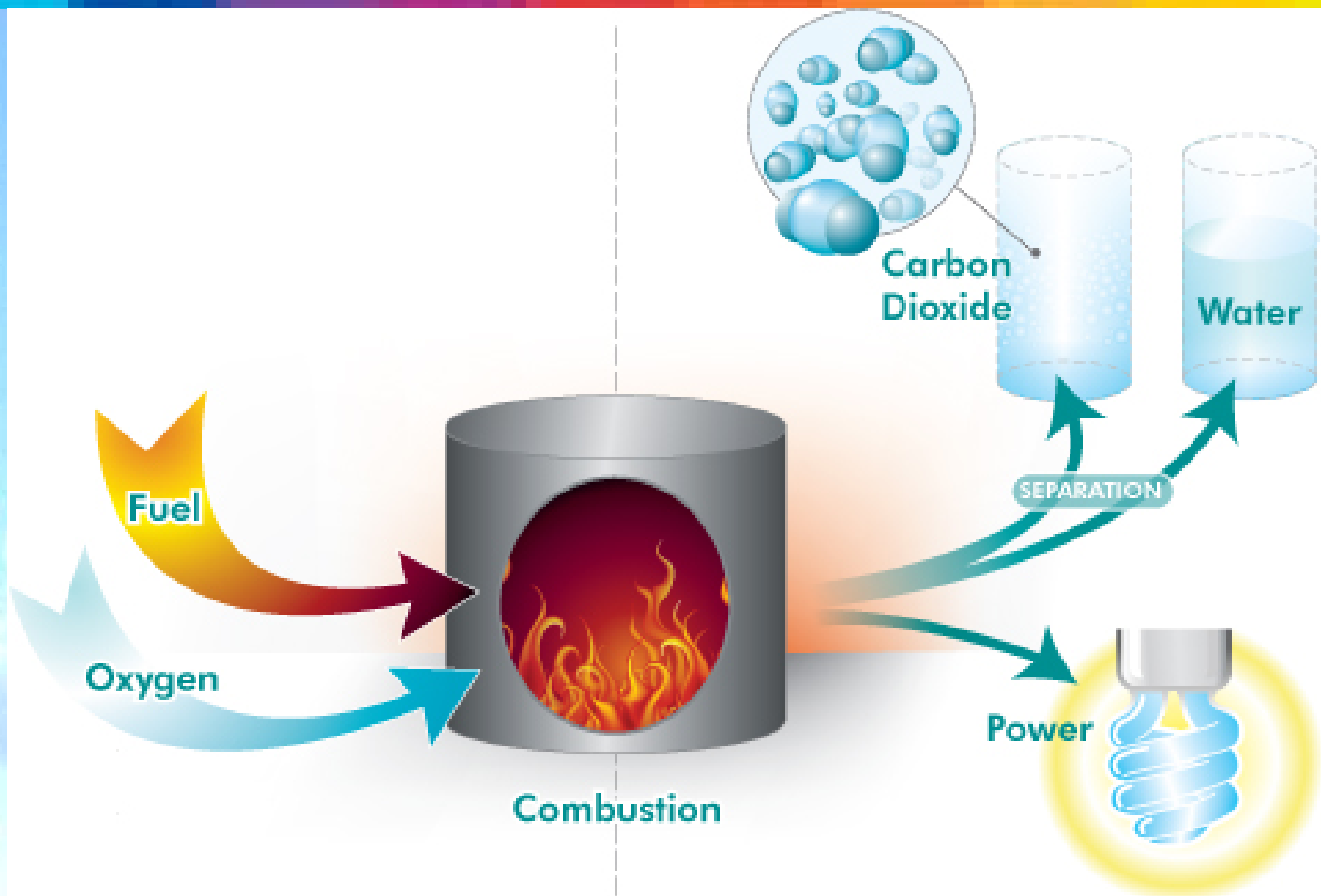
Проект реалізується
Донецьким національним
університетом (Донецьк, Україна)

Партнер проекту:
Бюро геологічних і гірничорудних
досліджень (Орлеан, Франція)

Уловлювання CO_2 при кисневому спалюванні палива

Проект фінансується
Європейським Союзом

Проект реалізується
Донецьким національним
університетом (Донецьк, Україна)

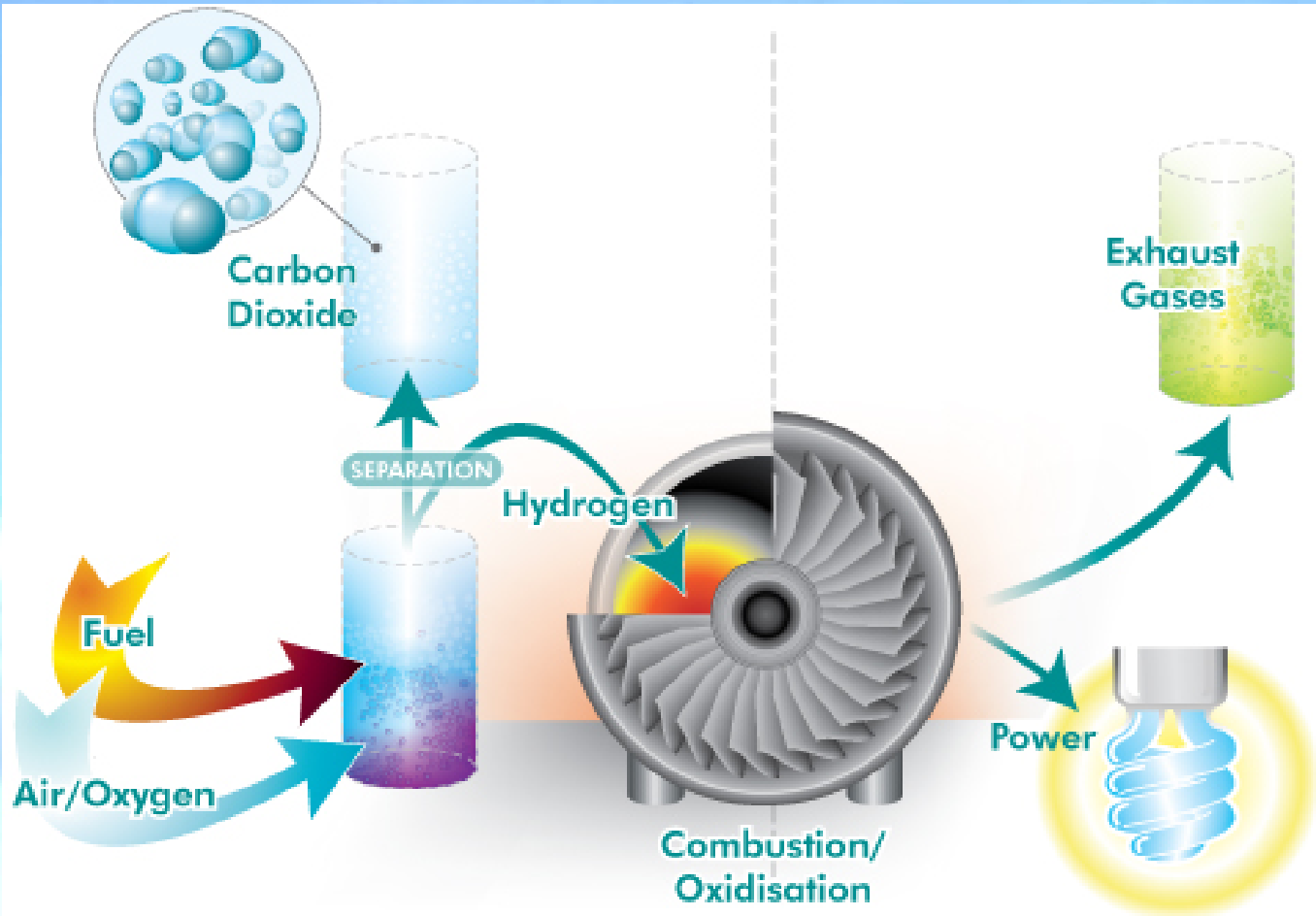

Партнер проекту:
Бюро геологічних і гірничорудних
досліджень (Орлеан, Франція)

Уловлювання CO₂ до спалювання палива

Проект фінансується
Європейським Союзом

Проект реалізується
Донецьким національним
університетом (Донецьк, Україна)

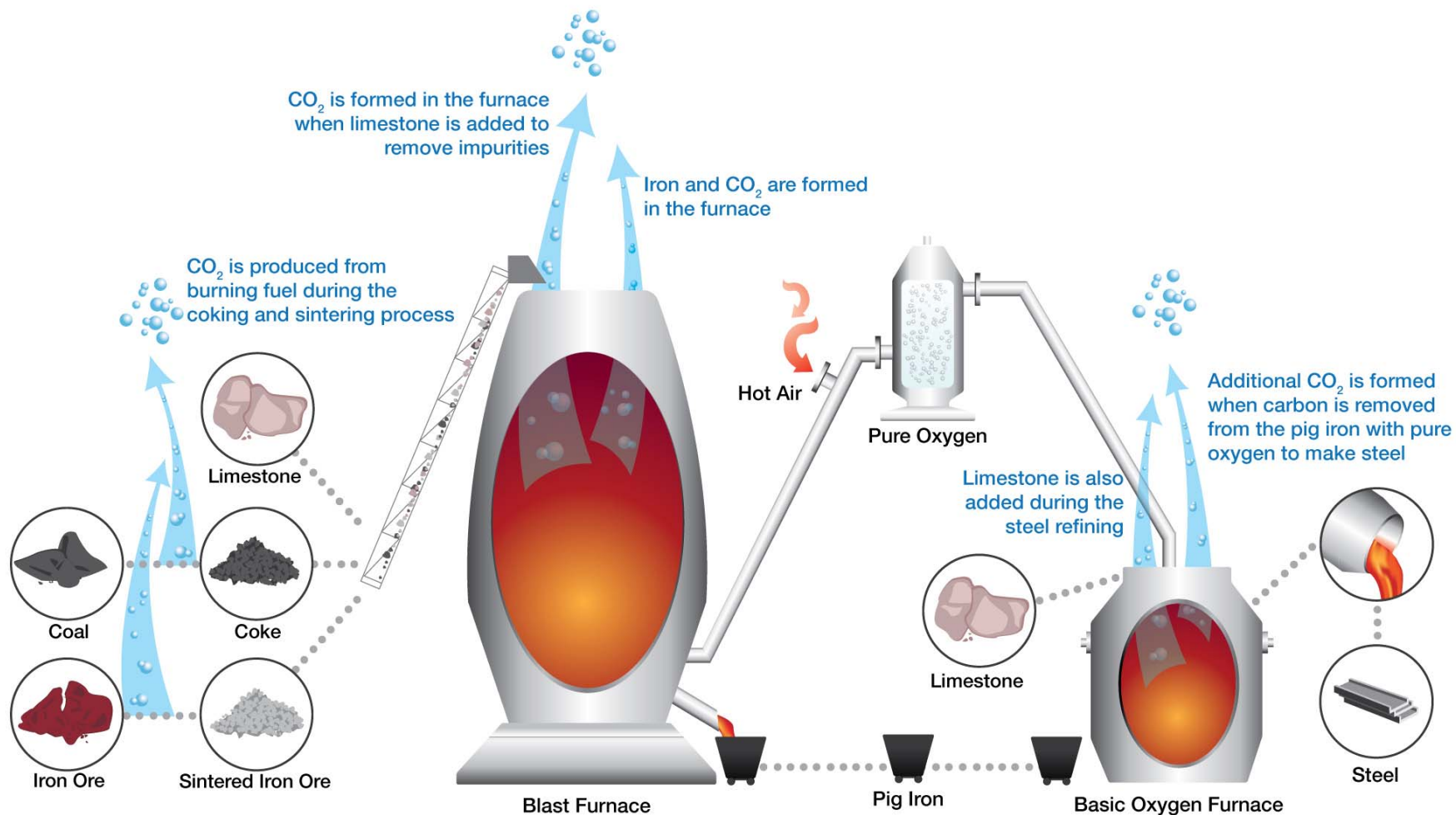

Geoscience for a sustainable Earth
brgm

Партнер проекту:
Бюро геологічних і гірничорудних
досліджень (Орлеан, Франція)

Викиди CO₂ у процесах виробництва заліза та сталі

Проект фінансується
Європейським Союзом

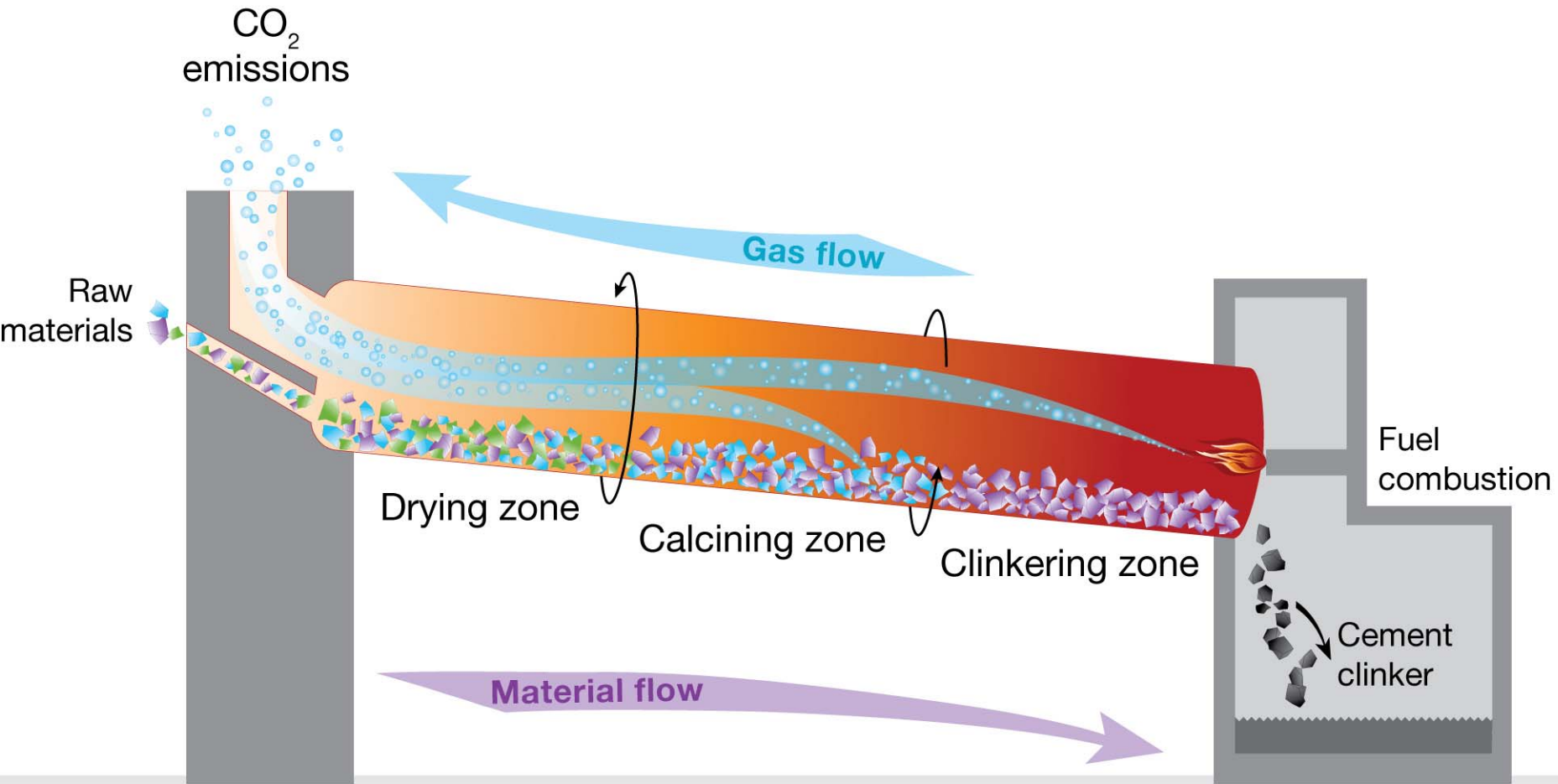
Проект реалізується
Донецьким національним
університетом (Донецьк, Україна)

Партнер проекту:
Бюро геологічних і гірничорудних
досліджень (Орлеан, Франція)

Викиди CO₂ у процесах виробництва цементу

Проект фінансується
Європейським Союзом

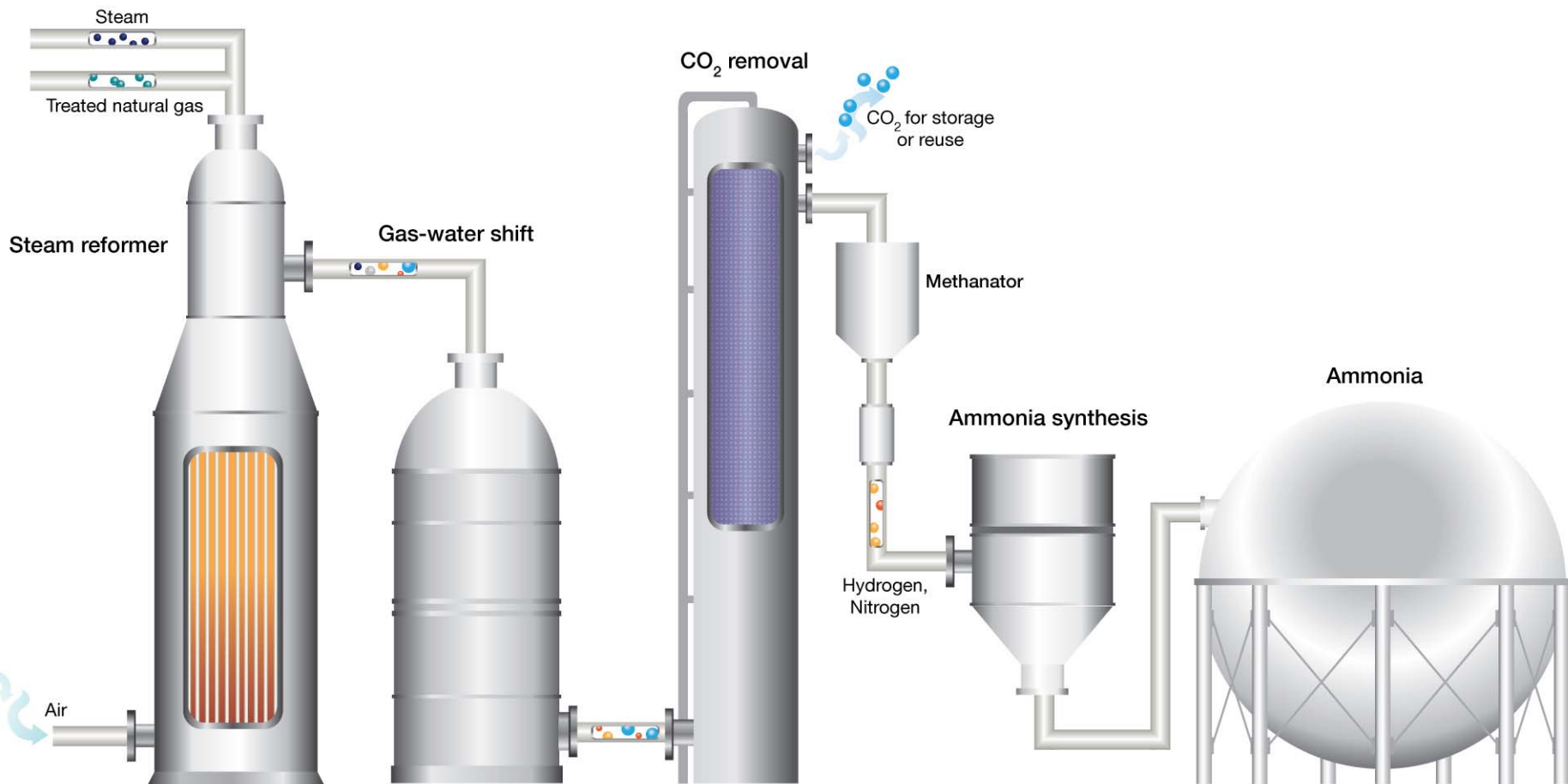
Проект реалізується
Донецьким національним
університетом (Донецьк, Україна)

Партнер проекту:
Бюро геологічних і гірничорудних
досліджень (Орлеан, Франція)

Викиди CO₂ у процесах виробництва аміаку

Проект фінансується
Європейським Союзом

Проект реалізується
Донецьким національним
університетом (Донецьк, Україна)

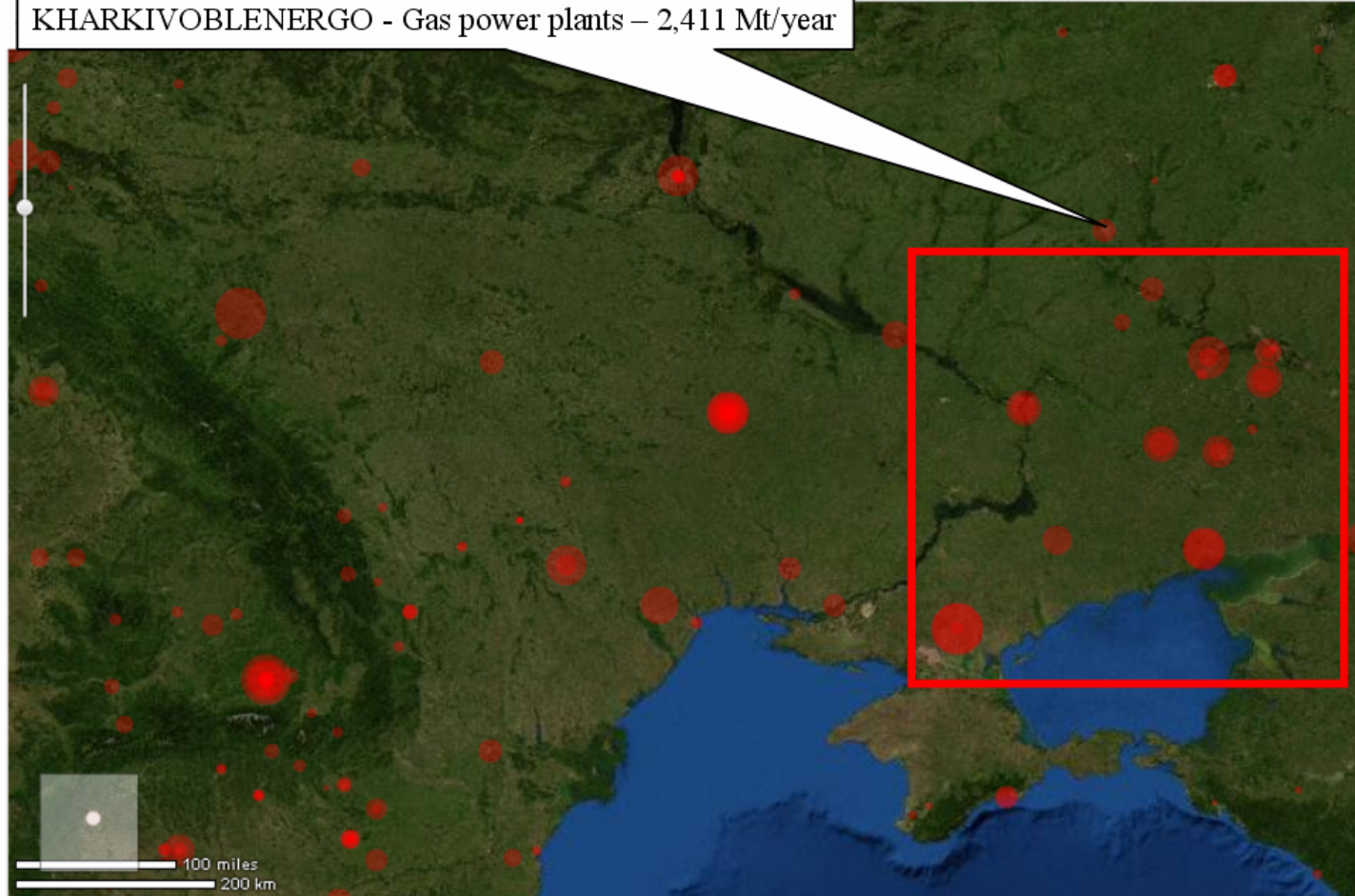
Geoscience for a sustainable Earth
brgm

Партнер проекту:
Бюро геологічних і гірничорудних
досліджень (Орлеан, Франція)

Джерела викидів CO₂ в Україні за даними BELLONA

KHARKIVOBLENERGO - Gas power plants – 2,411 Mt/year

Проект фінансується
Європейським Союзом

Проект реалізується
Донецьким національним
університетом (Донецьк, Україна)

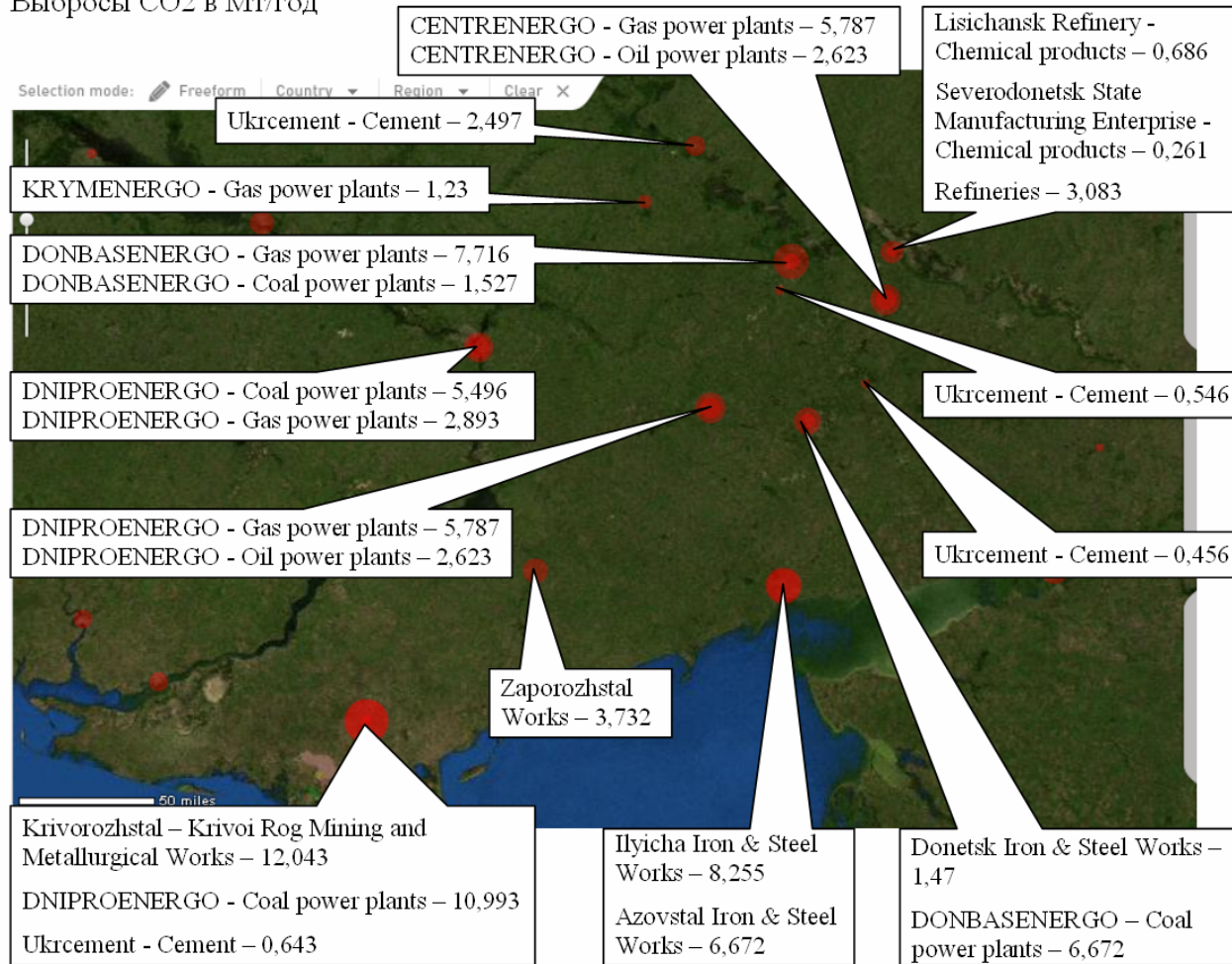

Партнер проекту:
Бюро геологічних і гірничорудних
досліджень (Орлеан, Франція)

Джерела викидів CO₂ на сході України за даними BELLONA

Выбросы CO₂ в Мт/год

Проект фінансується
Європейським Союзом

Проект реалізується
Донецьким національним
університетом (Донецьк, Україна)

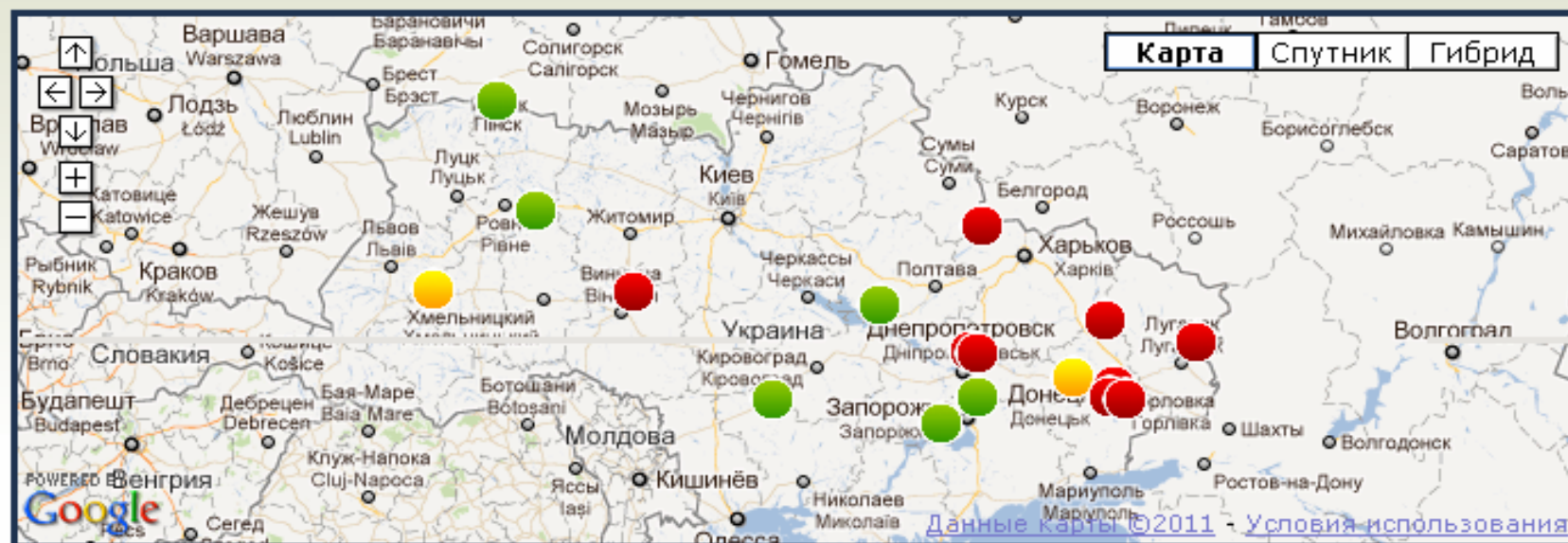
Партнер проекту:
Бюро геологічних і гірничорудних
досліджень (Орлеан, Франція)

Джерела викидів CO₂ за даними SARMA

	Tons CO2	MWh Energy	Intensity	% Fossil	% Hydro	% Nuclear	% Other Renewable
2000:	72,700,000	157,000,000	925	47.23	7.21	45.19	0.01
Present:	73,400,000	172,000,000	853	43.67	7.43	48.42	0.02
Future:	80,100,000	224,000,000	716	38.45	15.37	45.24	0.02

Top Power Producing Plants in Ukraine

Проект фінансується
Європейським Союзом

Проект реалізується
Донецьким національним
університетом (Донецьк, Україна)

Партнер проекту:
Бюро геологічних і гірничорудних
досліджень (Орлеан, Франція)

Продовження буде!

Координатор проекту LCOIR-UA: Шеставін Микола Степанович < lcoir@ukr.net >

Проект фінансується
Європейським Союзом

Проект реалізується
Донецьким національним
університетом (Донецьк, Україна)

Партнер проекту:
Бюро геологічних і гірничорудних
досліджень (Орлеан, Франція)